

Skildring av Västergötland

Återutgivning av text från 1883

En gratis publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring av Västergötland
– Återutgivning
av text från 1883

av Carl Georg Starbäck

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-367-8

Copyright © 2017 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du en historisk skildring av landskapet Västergötland från år 1883.

Du får bland annat veta mer om dess geologi, de stora orterna och byggnadsverk som Trollhätte kanal. Men framför allt så får du läsa spännande anekdoter om kungar, slott och krig.

Märkligt nog skildras den svenska naturen som om författaren åkt i ett flygplan – trots att det ännu inte var uppfunnet. Det var troligen härifrån som Selma Lagerlöf fick idén att låta Nils Holgersson skildra landet genom att flyga på en gås.

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksbiblioteket.se i januari 2017.

Texten publicerades ursprungligen år 1883 i boken ”Små berättelser om märkeliga orter i Sverige – Liten geografisk läsebok för barn och ungdom” med rubriken ”Westergötland”. Författare till texten är Carl Georg Starbäck (1828–1885).

I slutet av 1800-talet var historikern Carl Georg Starbäck en av landets mest kända författare. Han skrev framför allt populära böcker om historia men också romaner. Man kan säga att Starbäck var sin tids Herman Lindqvist eller Jan Guillou.

Inledning: Sverige – från ovan

1 Om vi besluta oss för att företaga en resa genom vårt fädernesland för att se och lära känna något litet af dess natur och folk samt folkets seder och bruk inom olika landskap, så blir första frågan, huru vi bäst skola ställa till det så att vi på en gång kunna få en öfversigt öfver det hela och vinna kännedom om de märkeligaste enskildheterna. Jernvägarne och ångbåtarne äro förträffliga fortskaffningsmedel, men hafva det emot sig, att vi dels icke skulle kunna komma till många orter, dit vi nödvändig vilja, dels föra de oss antingen för fort eller ock blott utefter stränderna af det landskap, hvari vi för tillfället befinna oss. Att i våra tider färdas med häst och vagn eller till fots, skulle åter gå alldeles för långsamt, och alla dessa sätt att färdas skulle dessutom göra det alldeles omöjligt för oss att få en god öfversigt öfver det hela, något som för oss är af stor vigt.

Kunde vi därför skaffa oss en farkost, som vore så inrättad att den förde oss högt upp i rymden, men åter, när vi ville, sänkte sig ned med oss till den ort, som vi närmare ville lära känna, då vore våra önskningar uppfyllda. Om vi kunde komma så högt upp, att vi kunde se hela vårt land utbreda sig under oss liksom en vanlig karta, öfver hvilken vi efter behag foro fram och åter, då behöfde vi blott uppställa

för oss något rättesnöre att följa vid de besök, som vi här och der skulle göra, och så begifva oss på väg.

Ett sådant fortskaffningsmedel finnes emellertid på sätt och vis, ehuru man ännu icke hunnit få det så fullkomligt, att det uppfyller alla de anspråk, som man måste hafva på ett sådant. Det är luftballongen. Vi kunde ju antaga, att en sådan funnes, åt hvilken vi vågade anförtro oss!

Nå väl, stigen på och följ mig. I verkligheten kan man väl icke i luftballong stiga så högt, eller vår synförmåga sträcka sig så långt, att vi skulle kunna se hela vårt fosterland utbreddt för oss, som på en karta, men vi kunna ju antaga äfven detta.

2 Medan vi nu befinna oss uppe i höjden, skola vi först taga en öfverblick af landets utseende. Vi se då, huru genom hela den halfö, som bildar *Sverige* och *Norge*, löper en bergsrygg, ifrån hvilken landet sluttar åt ömse sidor. Det är *Kölen* eller *Seveberget*. Flera bergar synas utgå från denna bergsrygg både inåt Sverige och Norge, men de senare gå ända ut till hafvet och åtskilja från hvarandra de många hafs-fjordarne, hvari Norges kust är sönderskuren; åt svenska sidan sänka sig deremot de glesa tvärryggarne allt mer, ju närmare de komma kusten, och utplattas slutligen alldeles samt försvinna.

Sådana fjordar, som i Norge, finnas icke på den svenska kusten, men deremot visar sig här utefter hela halföns längd ett lågland, hvars bördiga ängar och åkerfält tilltaga, ju längre man kommer söderut. På ett ställe, der vi se de stora sjöarna *Wenern*, *Wettern*, *Hjelmaren* och *Mälaren*, går detta lågland från *Östersjön* till *Skagerrack*, liksom ett bälte från landets ena kust till den andra. Skulle vi tänka oss, att hafvet

steg omkring 300 fot öfver sin nuvarande yta, så skulle det fylla hela detta låglandsbälte, och Sverige skulle då skilja sig i tvenne öar, hvilka bildades af den nämnda höglandstrakten och en annan, som ligger söder om detta låglandsbälte. Söder om detta lågland höjer sig nämligen det småländska höglandet, sluttande åt alla sidor. I en längst försvunnen tid har verkligen vattnet stått så högt, att detta lågland varit ett sund, som sammanbundit *Nordsjön* och *Östersjön*. Det hafva lärde män räknat ut.

Men stora och breda floder forssa inom höglanden i dalarnes djup och nedflyta till låglandet, och upp emot norden se vi bergens toppar glänsa hvita. Det är snön, som ligger der och som aldrig smälter, fast solen skiner aldrig så varm. Det är nämligen förhållandet, att ju högre man kommer upp öfver jorden, desto mer tilltager kölden, och på en viss höjd är den så stark, att snön aldrig smälter. Sådana fjäll finnas många utefter Kölen och in i Norge, men på den svenska sidan äro de färre. *Sulitelma* är ett sådant berg, som ligger på Kölen i nordligaste delen av riket. Något längre söderut midtför *Storsjön* i *Jemtland* se vi ett annat, som heter *Syltoppen*, och ännu sydligare mellan *Dalarnes* nordligaste spets och *Fämundsjön* i Norge ligger *Svuckufjäll*. Söder om detta berg finner man intet, som höjer sig ofvan snögränsen, förr än man kommer till *Alperna* i södra Europa.

Skildring av Västergötland år 1883

Den här texten publicerades ursprungligen år 1883 i boken "Små berättelser om märkeliga orter i Sverige – Liten geografisk läsebok för barn och ungdom" med rubriken "Västergötland". Författare till texten är Carl Georg Starbäck (1828–1885).

Höja vi oss i nordostlig riktning från Göteborg, se vi snart midt under oss utbreda sig en stor slätt, som i norr begränsas af Wenern och Tiveden och i öster af en bergås, som går i sydlig riktning från Tiveden längs utmed Wetteren. I söder går denna slätt intill det södra höglandet, och höja vi oss tillräckligt högt upp i rymden, få vi se norrut på andra sidan Wenern den blånande randen af det norra höglandet.

Detta landskap är i ett afseende det märkvärdigaste i Sverige. Det gifver oss nämligen en fullkomligt redig och regelbunden framställning af några skiftningar i skapelsehistorien. Öfverallt utbreder sig här en berggrund, som är jemnländig och sluttar mot Wenern, och på denna uppresa sig omkring tolf strödda berg, hvilka bestå af fem lager ofvanom hvarandra. De lägsta eller bottenhvarfven hafva bildats

genom afsättning ur vatten. På dessa utvecklade sig först ett växtlif och deruti ett djurlif, och de tre mellersta lagren äro fulla af förstenede lemningar från detta jordens äldsta djur- och växtlif. Detta lif släcktes vid någon våldsamt naturföreteelse, då öfver den dåvarande jordytan utgöt sig en glödflytande bergsmassa. Det öfversta lagret på dessa berg utgöres också af en bergart, om hvilken man vet, att den uppkommit på ofvannämnda sätt. Emedan dessa bergarter ligga öfver hvarandra, liksom stegen på en trappa, har man kallat det öfversta lagret för *trapp*. Lagret närmast under trappan utgöres af *lerskiffer*, så *kalksten*, *alunskiffer* och i botten *sandsten*. Under denna utbreder sig den jemna berggrunden, som utgöres af s. k. *gneis*.

Kinneulle är bland förestående berg det, som först fäster vår uppmärksamhet, och från den punkt, der vi befinna oss, se vi, att det måtte vara ganska högt. Man har också uträknat, att det höjer sig 794 fot öfver Wenern. Men vi se tillika, att denna sjö ligger ett stycke högre än Nordsjön, och man har äfven uträknat, att det är 147 fot från Nordsjöns vattenyta till Wenerns, så att Kinnekulles höjd öfver hafvet utgör 941 fot. Också ser man Kinnekulle på ett afstånd af 8 eller 9 mil, då den tager sig ut som en hattkulle öfver synranden. Enligt sägnen skall detta berg vara det första ställe i nordn, som efter syndaflo den uppsöktes och beboddes af menniskor, — jättar, säger sägnen. Från norr till söder är berget något öfver 2 mil långt och trefjerdedels mil bredt.

De serskildta berglagren eller trapporna bilda vidlyftiga fält, beväxta med barr- och löfskog samt deremellan de vackraste ängar och rikaste åkerfält. Hela socknar ligga på dessa afsatser — så stora äro de. Socknarne med sina kyrkor äro 5 till antalet. De serskildta afsatserna åtskiljas genom lodräta åsar, hvilka kallas *klevvar* och på afstånd likna

kyrko- eller stenmurar. Högsta kullen, som består af trapp, kallas *högkullen* och är öfverväxt med barrskog. Öfversta planen är nästan cirkelformig och sluttar åt alla sidor. Härifrån har man den herrligaste utsigt. Befinner man sig här en lugn och klar sommarmorgon, häpnar man öfver den vidd, som man med blicken kan öfverfara. Vore icke *Billingen* — ett annat af dessa enstaka berg, hvilket majestätiskt höjer sin skoglösa rygg öfver slätten, som en lång hvalfisk öfver hafsytan — vore icke detta berg samt *Halle-* och *Mösseberg*, skulle man i klart väder kunna öfverskåda större delen af Westergötland. Norrut ligger Wenerns vattenspegel utbredd så långt ögat kan se, medan man mot vester ser framskynta kyrktornen i *Lidköping* och på *Kållandsö* samt det gamla *Leckö*, och mot nordost tornen i *Mariestad*.

En bland de skönaste platser på Kinnekulle är onekligen *Mörkeklefs* grotta, som ligger på gården *Hellekis* egor. Genom en skuggrik park och öfver ängar med den rikaste och saftigaste grönska slingrar sig vägen uppåt, och sedan man stigit uppför 170 trappsteg, kommer man till sjelfva grottan, som är af naturen urholkad i berget. En kristallklar källåder, kall som is, öppnar sig derinne, nedströmmar i en vas och banar sig under grottans botten väg ned i bråddjupet, som är öfverväxt med massor af löfträd, men genom hvilkas kronor dock Wenern framskyntar. En skön och uppfriskande svalka utbreder sig här. På ömse sidor om grottan leda gångar upp till hennes tak, som vanligen kallas *snäckan*, eller *Mörkeklefs altare*.

En mängd sagor äro förknippade med naturföreteelserna på detta berg, och många minnen från tider, om hvilka vi ej kunna veta något med visshet, lefva der. Hela berget står der som en naturlig jätteminnesvård af tider som varit, allt från skapelsens morgon.

Husaby kyrka ligger vid bergets södra fot. Den förer oss till kris-

tendomens första tider i vårt land. Här låg för mer än 800 år sedan en konungaborg, der *Olof Skötkonung* bodde, och i källan, som ligger straxt öster om kyrkan, blef han döpt af *S:t Sigfrid*, en engelsk missionär, som predikat kristendom i Småland. Källan kallas efter honom "S:t Sigfrids källa". Konungen skänkte sedan Husaby till biskopssäte, och här bodde biskoparne länge, innan de flyttade till Skara. På *Sten Sture den äldres* tid byggde en biskop *Brynjolf* här ett större hus af sten, hvaraf numera endast södra gafveln finnes kvar. Man kan af murens tjocklek och de små fönsteröppningarna, hvilka äro en half aln breda och fem kvarter höga, sluta till den tidens byggnadssätt. Märken efter bjelklager visa, att här varit tvenne våningar, och man vet dessutom att den nämnde biskopen låtit pryda väggarne med porträtter af sina förfäder, under hvilka han lät uppsätta svenska rim, som innehöllo hvarje biskops märkvärdigaste lefnadsöden. Under sin egen bild satte han en bön till jungfru Maria, som slutar så:

Här hafver du dina nycklar igen,
Gud låte mig evinnerlig blifva din vän,
att jag måtte så mina saker vända,
det jag måtte glädjas utan ända! —

Denna kvarlefva af den gamla biskopsboningen ligger på Bisgården, d. ä. Biskopsgården, som tillhör säteriet *Hellekis*. En mängd andra gamla och minnesrika gårdar ligga i granskapet af Kinnekulle. Vi lemna dem och begifva oss till

Skara, som ligger två knappa mil söder om Kinnekulle. Det är en af de äldsta orter i Sveriges rike och var måhända under hednationen af lika stor betydelse för Götaland, som Upsala var för Svealand.

På Olof Skötkonungs tid bodde här *Ragnwald Ulfsson Jarl*, och af en gammal sång, som diktades på den tiden, ser man, att Skara då icke var obetydligt. Flera gator omtalas, och de kallas långa och vid ändan af en bland dem låg jarlens boning. Skalden var med bland den norska konungens (Olof Haraldssons) sändebud, och han uttalar en uppmaning att rida hårdt, så att dammet skulle stå högt i sky och den hugfulla Ingeborg, jarlens hustru, långt från sin sal måtte höra hästhofvarnes dån.

Under medeltiden var Skara en stor och betydande stad med många kyrkor och kloster och egde under den äldre medeltiden ett slott, om hvilket man dock numera icke vet, hvar det varit beläget. Dess domkyrka är mycket gammal och kan i afseende på skönhet ställas vid sidan af sina systrar i Lund och Linköping. Det säges, att hon hvilar på 18,000 asppålar. I senare tider har Skara liksom de flesta af våra äldsta städer nedsjunkit från sin storhet och sitt anseende, och konung *Carl XI* skall till och med hafva tänkt på att flytta dervarande gymnasium till en annan ort, ehuru domkyrkan afhöll honom från att verkställa beslutet. "Stode icke du Maja der" — skall han hafva yttrat — "så skulle här snart icke vara något lärosäte!" I en marmorkista i kyrkan hvilar den tappre *Erik Soop*, han som år 1629 i polska kriget räddade konung *Gustaf Adolfs lif*, i det han kom framspångande på sin häst och sköt den fiendtlige ryttaren, just som denne måttade dödshugget åt konungen.

Rundt omkring här hafva vi namn och orter, som påminna om forna tider, och deribland en mil österut från staden den stora exercisplatsen *Axevalla hed*, der fordom det stolta slottet Axevall höjde sina torn mot himlen. Framför detta slott var det, som Engelbrekt sjuknade, när han fullbordat sitt andra rundtåg kring riket, och här

var det som sedermera under konung *Carl Knutsson förrädaren Thure Thuresson (Bjelke)* satt till bords, när den tappre *Thord Bonde* trädde in i salen och sporde herr Thure, "om han ansåg sig hafva handlat som en ädel riddare bör handla mot sin konung!" samt fängslade honom och tog hans slott för att lemna det i konung Carls händer. Herr Thure fördes till Warnhems kloster.

Warnhems gamla klosterkyrka, som ligger öster om *Axevalla* hed, vid foten av *Billingen*, är numera kyrka i *Warnhems* socken. Trakten häromkring är herrlig; sjöar, fält, höjder och dälдер bilda många sköna utsigter. Det är få landskyrkor i Sverige, som kunna täfla med *Warnhems* i skönhet. Vare sig att man inträder under dess höga hvalf och herrliga pelarrader i aftonens skymning eller då morgonsolen öfver *Billingen* låter sitt ljusflöde inströmma genom de höga korfönstren, gör hon på åskådaren ett högtidligt och öförgätligt intryck. Det säges, att konung *Gustaf III*, sedan han länge med förtjusning betraktat denna kyrkas många skönheter, önskat, att hon kunnat förflyttas till hufvudstaden.

Höjentorp ligger straxt norr om *Warnhem* och har den vackraste belägenhet. Icke mindre än 32 sjöar synas från gården, och den har fiske i 58. Gården kallades fordom *Agnatorp* och förekommer under medeltiden. Under krigen med Danmark led gården liksom *Skara* och den kringliggande trakten svåra skador: tvenne gånger uppbrändes han (1566 och 1612). Ett vackert slott, som sedan byggdes här, afbrann 1722, medan konung *Fredrik I* och hans drottning befunno sig på stället. Men *Höjentorp* leder våra tankar till minnet af en man, som för efterverlden betyder vida mer än den tyske konungen — till *Jonas Alströmer*. Han fick denna gård på ständigt arrende för sig och sina arfvingar 1727, och här anlade han ett s. k. *stamschäferi*, hvarmed

menas att han här uppfödde får med en ull af utmärkt beskaffenhet, hvilka sedan spredos öfver hela riket. Den fina ullen användes att väfva kläden på de fabriker, som denne man anlade i sin födelsestad *Alingsås*. Det var i samråd med *Christofer Polhem*, som Alströmer utsåg Alingsås till säte för sina fabriksanläggningar. Polhem följde honom personligen till stället och gillade hans val. Polhem var då sysselsatt med ett arbete, som först lång tid efter hans död blef fullkomligt färdigt och som vi böra taga kännedom om, innan vi lemna Westergötland. Det är

Trollhättan och den kanal, som Polhem här började bygga under de sista åren af *Carl XII:s* regering. Trollhättan är det gemensamma namnet för fyra stora vattenfall, som Göta elf bildar vid sitt utlopp ur Wenern. Det första af dessa är *Gullöfallet*, det andra *Toppö-*, det tredje *Stampeströms-* och det fjerde *Helvetesfallen*, utanför hvilka elfven bildar en vik med en häftig strömhvirfvel, som fått namn af *Olide håla*. Gullön och Toppön äro små klippöar midt i elfven, omkring hvilka hon med ett döfvande dån och under ett yrande skum störtar sig utför. På en svigtande bro kan man nu komma öfver till Toppön och beskåda stället, der fordom *Skräddareklinten* sköt fram öfver bråddjupet, samt *Kungsgrottan*, der en mängd namn äfven af många kungliga personer blifvit inhuggna. Skräddareklinten har fått sitt namn af en skräddare, som blifvit dömd till döden, men fått löfte om nåd, i fall han kunde sy en klädning färdig på den svindlande klinten. Det var ingen lätt sak, men skräddaren satte sig der med sax och vax och nål och trå och fick verkligen klädningen färdig. Men då blef han så glad, att han tappade fotfästet och föll ned i djupet. År 1755 rasade hela klinten. Nära Stampeströmsfallet är det, som man ser det af Polhem påbörjade slussarbetet, som likväl till följd af kriget måste upphöra.

Långt innan Carl XII och Polhem började tänka på detta jättearbete att genom klipporna här spränga slussar och åstadkomma en segelled, som skulle sammanbinda Wenern och Westerhavvet, hade den tanken närts af svenske män. Redan biskop *Brask* skall i början på 1500-talet hafva tänkt derpå och öfverlagt derom med *Gustaf I*. Något arbete blef dock ej utfördt förr än under Carl IX. Men så väl hans son Gustaf Adolfs arbeten här äro att betrakta som blott försök. Den snillrike Polhem hade säkert genomfört sitt verk, om riket då haft pengar tillräckligt. Först när Polhem var 90 år gammal började man på fullt allvar utförandet af detta storartade arbete. Det måste dock ännu en gång afbrytas, emedan en hög och kostsam fördämning alldeles förstördes derigenom att 900 tolfter bräder antingen af en händelse eller genom nidingsdåd släpptes utför fallen. Dock grep man sig ännu en gång an år 1794 och år 1800 gick första fartyget genom slussarna.

Men när man sedan 1810 började byggandet af *Göta kanal*, som förenar Wenern med Wettern, så fann man snart, att slussarna vid Trollhättan voro för små för de fartyg, hvilka kunde begagna sig af Göta kanal, och derföre anlades nya, rymligare slussar, som blefvo färdiga 1844. De gamla slussarna väcka både rysning och beundran. På ett ställe befinna sig fem invid hvarandra, utsprängda i hälleberget liksom en smal trappa, och man skyggar nästan tillbaka vid tanken, att man skall nedför densamma; man tycker, att fartyget vore färdigt att klämmas sönder mellan klippmassorna. I Trollhätte kanal råder den lifligaste rörelse. Fartyg efter fartyg går genom slussarna och för handelsvaror från Sveriges ena kust till den andra.

Wenersborgs stad ligger vid Göta elfs utlopp ur Wenern. Vid stranden af sjön icke långt från staden höja sig tvenne märkeliga berg, *Hal-*

le- och *Hunneberg*. Deras sidor utgöras af stora räta och mycket höga sexkantiga pelare, ofvanpå hvilkas yta utbreder sig stor, tjock skog af både barr- och löfträd. Uppå *Hunneberg* finnas icke mindre än 23 sjöar.

Följa vi från vårt luftskepp med blicken ett af de många fartygen, som ämna sig uppför kanalen till *Wenern*, se vi det öfver denna sjö inkomma i *Göta kanal* och derifrån förbi den nyanlagda fästningen *Carlsborg* utlöpa i *Wettern*. För oss går det dock vida fortare att förflytta oss öfver denna sjö och sväfva fram öfver det öster om densamma belägna landskapet, der vi se fartyg efter fartyg fortsätta sin färd på ännu en kanal, hvilken med tillhjälp af *Motalaström* och trenne sjöar förenar *Wettern* med *Östersjön*.

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Alströmer, Johan.

[1685–1761] Svensk företagsägare och industriman. Var med och grundade Kungliga Vetenskapsakademien. Är mest känd som den som gjorde potatisen populär i Sverige.

Bonde, Thord.

[död 1456] Svensk riddare och riksråd. Är mest känd för sina militära framgångar mot danskarna då han bland annat återtog Lödöse och förstörde fästet Danaborg. Blev mördad 1456 i det nybyggda fästet Karlsborg i Bohuslän.

Brask, Hans.

[1464–1538] Svensk biskop i Linköping. Tvingades sätta sitt sigill på ett beslut att avsätta ärkebiskopen men satte fast en liten lapp med texten ”Härtill är jag nödd och tvungen” under sigillet. Det här har gett upphov till uttrycket ”brasklapp”.

Biskop Brynjulf.

[död 1505] Svensk katolsk biskop i Skara från 1478 till sin död

1505. Lät bygga stenborgen i Husaby och renoverade även Läckö slott. Är mest känd för boken "Brevarium Scarense".

Engelbrekt.

[ca 1390–1436] Svensk som började sin karriär som militär. Blev ledare för det så kallade Engelbrektsupproret som började 1431 i Bergslagen. Upproret mot Erik XIII blev så småningom allt våldsamare och spred sig också över hela landet. Engelbrekt intog ett stort antal borgar och slott men mördades den 4 maj 1436.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Fredrik I.

[1676–1751] Svensk kung från 1720 till sin död 1751. Föddes i Tyskland och hade en framgångsrik karriär bakom sig när han gifte sig med svenska tronarvingen Ulrika Eleonora. Kallas också Fredrik av Hessen.

Gustaf I.

[1496–1560] Gustav Vasa var kung av Sverige från 1523 till sin död 1560. Gustav Vasa är en av de mest inflytelserika kungarna i svensk historia. Gustav införde arvsmonarkin i Sverige och reformerade kyrkan. Många menar att Vasa skapade den moderna svenska nationalstaten.

Gustav Adolf.

[1594–1632] Svensk kung från 1611 till sin död 1632. Grundlade det svenska stormaktsväldet genom en serie erövringskrig. Betraktas av många som en av världshistoriens främsta fältherrar.

Dödades under slaget vid Lützen den 6 november 1632. Hans namn skrivs i dag Gustav II Adolf.

Gustaf III.

[1746–1792] Gustav var svensk kung från 1771 till sin död 1792. Genomförde en statskupp 1772 som återinförde det kungliga enväldet i Sverige. Är en av de mest kulturintresserade svenska kungarna i historien och kallas ofta för ”Teaterkungen”. Instiftade Svenska Akademien och lät bygga Kungliga Operan samt Drottningholms slottsteater. Mördades av Jacob Johan Anckarström vid ett attentat 1792.

Carl Knutsson.

[1408–1470] Svensk riksföreståndare samt kung av Sverige och Norge under flera perioder från 1448 till sin död 1470. Regerade under namnet Karl II och är också känd som Karl VIII och kung Karl.

Carl IX.

[1550–1611] Karl var kung av Sverige från 1604 till sin död 1611. Var son till Gustav Vasa, bror till Johan III och halvbror till Erik XIV. Var inblandad i flera maktstrider och lät avrätta ett stort antal fiender inom adeln. Var också inblandad i fyra olika krig, bland annat mot Ryssland, Danmark och Polen.

Carl XI.

[1655–1697] Blev svensk kung vid 5 års ålder 1660 under namnet Karl XI, men tog inte tronen i besittning förrän 1672. Gjorde omfattande insatser för att återupprätta svenska armén och flottan. Tog också initiativet till en centralisering av den svenska sta-

ten. Var också ansvarig för den försvenskning som genomfördes i de tidigare danska delarna av riket.

Carl XII.

[1682–1718] Svensk kung från 1697 tills sin död år 1718. Tillbringade större delen av sin regeringstid i strid. Är kanske mest känd för det svenska nederlaget i slaget vid Poltava. Dödades av en norsk kula under belägringen av Fredrikstens fästning år 1718. Efter Karl XII:s död tappade Sverige sin roll som stormakt.

Olof Haraldsson.

[995–1030] Kung av Norge som kristnade landet med hårdhanta metoder. Stupade under slaget vid Stiklestad 1030 och blev snabbt ett av Nordens mest populära helgon, S:t Olof. Kallas i dag oftast för "Olof den helige".

Polhem, Christopher.

[1661–1751] Svensk uppfinnare och företagsledare. Är mest känd för sina uppfinningar Polhemslåset, Polhemsknuten och en klocka som visade både tid och datum.

Qvarter.

Längdmått. Ett kvarter/kvarter motsvarar 14,8 centimeter.

Schäferi.

Gammalt namn för en lantgård som bedriver fårskötsel. Uttrycket kommer från det tyska ordet för herde, "schäfer".

S:t Sigfrid.

Engelsk biskop som missionerade i Sverige under början av

1000-talet. Han ska ha varit den förste biskopen i Skara men också ha missionerat i Växjö. Det är osäkert om Sigfrid någonsin blivit kanoniserad och alltså blivit ett "riktigt" helgon.

Olof Skötkonung.

[ca 980–1022] Svensk kung som regerade mellan 995 och 1022. Var den förste svenske kungen som antog den kristna läran och som lät döpa sig.

Soop, Erik.

[1592–1632] Svensk överste för Västgöta regemente till häst. Är mest känd för sina insatser under trettioåriga kriget. Räddade 1629 kungen Gustav II Adolf från att bli tillfångatagen av fiendens trupper.

Starbäck, Carl Georg.

[1828–1885] Svensk historiker, lärare och författare. Var en av sin tids mest kända populärhistoriker och kan beskrivas som 1800-talets version av Herman Lindqvist. Han är mest känd för det stora verket "Berättelser ur den svenska historien" som kom ut i 11 delar mellan 1860-1875.

Sten Sture den äldre.

[ca 1440–1503] Svensk riddare samt riksföreståndare under flera perioder från 1470 till sin död 1503. Är känd för segern vid Brunkebergsåsen som gav Sverige självständighet.

Thuesson (Bjelke), Thure

[1425–1490] Svensk riddare och riksråd. Greps sedan han försökt överlämna borgen Axevalla hus till fiendetrupper.

Ulfsson Jarl, Ragnwald.

[1000-talet] Storman eller jarl som var en av kungen Olof Skötkonungs närmaste män. Källorna är oklara om Ragnwald var baserad i götarnas eller svearnas område. Enligt vissa uppgifter ska han ha gift sig med en syster till den norske kungen Olaf Trygvason.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Här kan du söka bland e-böcker från flera olika förlag om en rad olika ämnen, bland annat historia och arkeologi.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)